

*Over het belang van de rechtsstaat
voor een duurzame economie*

‘Wij zijn geen gewone zakenmensen’

De Peruaanse econoom Hernando de Soto schrijft in zijn inmiddels wereldberoemde boek *Het mysterie van het kapitaal* dat er geen eenduidige verklaring voor armoede is te geven. Wel staat volgens hem vast dat het juridische systeem, of het ontbreken ervan, een gat in de economische ontwikkeling kan slaan. Geïnspireerd door De Soto's ideeën denkt Willem Bekkers, algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten, na over de rol die de advocatuur speelt in de economische orde. ‘Nederland heeft iets te winnen.’

‘De
economie
wordt
gedragen
door
vertrouwen’

Tijdens een bijeenkomst van de International Bar Association in Buenos Aires hoorde Bekkers De Soto voor het eerst spreken. Hij was onder de indruk. ‘De Soto is van mening dat de rechtsstaat de basis is voor economische ontwikkeling en welvaart. Hij betoogt dat groei uiteindelijk het best kan worden gerealiseerd door een rechtvaardige verdeling van middelen. In onderontwikkelde landen handhaaft een zeer rijke bovenlaag zijn positie, mede dankzij de ondersteuning van professionele dienstverleners als advocaten. Zij dekken de formele sector, maar daaronder zit een heel grote onderlaag die geen

enkele juridische grond onder de voeten heeft. De Soto beweert dat iedereen er wel bij kan varen als die onderlaag zich ontwikkelt. En dat kan door haar eigendom te geven. Eigendomsrechten geven mensen vertrouwen. En sinds de kredietcrisis weten we allemaal dat de economie gedragen wordt door vertrouwen.’

Sta-in-de-weg

Het is even wennen, een advocaat die zich over de economie uitspreekt. Grote vrienden zijn het van oudsher niet. Economen vinden juristen vaak lastig, voorzichtig, onnodig ingewikkeld. ‘Juristen zijn een sta-in-de-weg voor economische ontwikkeling’, vat Bekkers het vooroordeel samen. ‘Maar zonder een goed functionerend rechtstelsel, zonder een onafhankelijke rechterlijke macht en

zonder een professionele balie is het heel risicovol om in een land te investeren.’

Dat is de theorie. De realiteit laat zien dat ook met een functionerende rechtsstaat de economie gierend uit de klauwen kan lopen. Bekkers is het eens met de stelling dat de huidige crisis een debat over de fundamenten van de rechtsstaat rechtvaardigt. Juist nu is het nodig dat de spelers van het spel zich op hun rol bezinnen. ‘Economen en accountants zijn tot nu toe opvallend stil gebleven in het debat over de mogelijke oorzaken van de crisis’, formuleert de deken voorzichtig. ‘Dat verbaast mij, iemand heeft toch al die financiële producten bedacht die aan de kredietcrisis ten grondslag liggen? Hoe zit het met de verantwoordelijkheid daarvoor?’ Niet dat de deken de advocatuur de hand boven het hoofd wil houden. Integendeel. De crisis houdt iedereen een spiegel voor. ‘Advocaten hebben miljoenen verdiend aan de verkoop van ABN Amro. Hoe zit het met hun verantwoordelijkheid? Ik wil daarover graag praten. Een advocaat kan zich niet beperken tot de opmerking dat hij het contract heeft opgemaakt, en dat was het dan.’

Publieke verantwoordelijkheid

De opmerkingen van Bekkers raken de discussie die in 2008 de gemoederen binnen de advocatuur behoorlijk bezig hield. Kern van die discussie was de vraag hoe ver de publieke verantwoordelijkheid van de advocaat reikt. Lange tijd leek die zogeheten zesde kernwaarde, die de commissie advocatuur in haar rapport *Een maatschappelijke orde* voor het eerst formuleerde, vooral te gaan over de hoge uurtarieven. Gewone stervelingen en kleine bedrijven zouden daardoor geen toegang meer hebben tot het recht. Volgens Bekkers reikt de publieke verant-

woordelijkheid van de advocatuur verder. 'In de jaren zestig veranderde er iets heel wezenlijks in de westerse cultuur', zet Bekkers zijn gedachten uiteen. 'Mannen als John F. Kennedy, Martin Luther King en paus Johannes de 23^e straalden een groot optimisme uit en gaven een nieuwe invulling aan begrippen als rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid. Recht doen aan mensen betekende hen verantwoordelijk te maken. Recht doen betekende niet vrijheid inperken, maar juist vrijheid geven.' De nieuwe cultuur had een grote, maar onvoorziene impact op de ontwikkeling van de advocatuur, vervolgt Bekkers. 'Tot de jaren zeventig verleende de advocatuur rechtshulp aan eenieder. Het idee om uitsluitend commercieel dienst te verlenen werd bijna klachtwaardig gevonden. Door de opkomst van de sociale advocatuur werd dat idee helemaal losgelaten. Vanaf de jaren zeventig kon elke advocaat zonder gêne kiezen voor de commerciële praktijk. Er was immers een vangnet voor de minder financieel draagkrachtigen?' Het gevoel als advocaat ook verantwoordelijkheid te dragen voor het algemeen belang verdween op die manier razendsnel naar de achtergrond. In plaats daarvan kwamen de investment bankers en mergers and acquisitions in beeld. 'Nogal wat advocaten zijn *money driven* geworden', vindt de algemeen deken. 'En nu keert de wal het schip.'

Don't touch me

Met zijn analyse beoogt Bekkers niet de commerciële advocatuur tegen de haren in te strijken. Integendeel, hij wil juist het gesprek aangaan over de rol die de advocatuur in een rechtsstaat moet spelen en welke verantwoordelijkheden daarbij horen. 'Veel advocaten nemen een houding aan van *don't touch me*', vindt Bekkers. 'Ze willen overal tegen strijden, maar dat betekent ook dat ze zich naar buiten toe moeten durven verantwoorden. Wij moeten ons als beroepsgroep niet meteen verschuilen achter het argument dat we geheimhouder zijn bijvoorbeeld. We hebben een publieke verantwoordelijkheid en daarover moeten we een verhaal naar de buitenwereld hebben.'

De huidige economische situatie biedt daartoe uitgelezen kansen. 'Nederland heeft iets te winnen, en kan iets verkopen', zegt Bekkers en de advocatuur kan daarbij een belangrijke rol spelen. 'De Engelsen trekken momenteel bijna agressief de wereld in met hun legal system. Zij promoten hun rechtssysteem als een product, ook in opkomende economieën als China. Bovendien wortelen handelscentra als Hong Kong, Singapore en India al in de common law-traditie. De continentale advocatuur reageert hierop door met bijna net zulke agressieve taal het civil law systeem aan de man te brengen. Ik denk dat

in die strijd Nederland en de Nederlandse advocatuur een interessante positie kunnen innemen. Wij zijn als klein land veel minder bedreigend in het politieke krachtenveld dan Duitsland of Frankrijk, maar hebben door onze handelservaring wel een goede internationale naam. Niet voor niets vieren we in 2009 dat de Nederlandse advocaat Adriaen van der Donck 400 jaar geleden de basis legde voor wat nu New York is. Daarbij komt dat we bekend staan om onze pragmatische aanpak van juridische conflicten. Den Haag is de internationale hoofdstad van het recht. Het internationale Hof van Arbitrage zit in Den Haag. En ten slotte hebben we een indrukwekkend nieuw burgerlijk wetboek geschreven, hebben we een kwalitatief goed functionerende rechterlijke macht, en een buitengewoon professionele balie.'

Eén balie

De professionaliteit van de balie is mede te danken aan de komst van de Angelsaksische kantoren, onderstreept Bekkers. Zij hebben ervoor gezorgd dat de Nederlandse advocatuur zich verder kon ontwikkelen tot een professionele, solide, degelijke en betrouwbare sector waar zelfs redelijke tarieven gelden. 'De sociale advocatuur heeft daar zijn voordeel mee gedaan, hoe gek dat ook mag klinken', zegt de deken. 'Het gaat er dus niet om de commerciële advocatuur te verketteren ten gunste van de sociale advocatuur of andersom. We zijn één balie. Daar moeten we ons voordeel mee doen.'

Concreet betekent dit volgens Bekkers dat Nederlandse advocaten hun unieke positie verder moeten uitbouwen. Voorwaarde daarvoor is wel dat zij zich realiseren welke verantwoordelijkheid zij dragen. 'Er is de afgelopen veertig jaar al veel gesproken over de beschavende werking van de democratie. Nu is het tijd de commerciële praktijk bij die ontwikkeling te betrekken. De globalisering is onherroepelijk en ook heel belangrijk. Een stad als Sjanghai is in 15 jaar tijd gegroeid van 2 miljoen naar 22 miljoen inwoners. Die jonge Chinezen hebben dat onder hun ogen zien gebeuren. Het is nu tijd die razendsnelle groei in te bedden in een duurzame democratie. Bedrijven daar hebben enorme behoefte aan goede professionele ondersteuning en ik denk dat Nederlandse advocaten een heel belangrijke rol als regisseur van de ontwikkelingen kunnen spelen. Wij zijn namelijk geen gewone zakenmensen, maar veelzijdige juridische adviseurs die niet alleen dat ene partijbelang van die ene cliënt moeten dienen, maar ook het algemeen belang in het oog moeten houden. Een duurzame economie waar iedereen wel bij vaart is gediend bij een goed functionerende rechtsstaat.' <<<